

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله احكام اسلامي ۱۷

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين، والعاقبة للمتقين،
ولا عدوان الا على الظالمين، والصلاة والسلام
على محمد الذي ارسله ربه رحمه للعالمين و
على آله و صحبه اجمعين.

در ازدواج شرط است که زن جزو محارم دائم یا موقت مرد نباشد و ازدواج و اجرای صیغه عقد میان زن و مردی که با هم محرمند و ازدواج آنها برای همیشه یا موقت حرام باشد یا در آن شبهه‌ای وجود داشته یا در مورد آن میان علما اختلاف نظر وجود داشته باشد، ازدواج منعقد نمی‌شود. مانند: نکاح خانمی که در ایام عده «طلاق بائن» قرار دارد. ازدواج با خواهر همسری که طلاق داده شده اما هنوز در ایام «لئه» قرار داشته باشد. ازدواج با دو زن که با هم محرم باشند، مانند: ازدواج با عمه یا خاله همسر. هم‌چنین ازدواج با محارمی که مانند: خواهر، دختر، عمه و خاله و ... برای همیشه حرام و نامشروع است.

محرمات ابدی:

سه عامل اصلی: خویشاوندی، دامادی، رضاع، باعث می‌شوند که ازدواج برخی از انسان‌ها برای همیشه ممنوع و نامشروع باشد. این آیه قرآن همه آن موارد را ذکر نموده است:

﴿وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَجِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا ۚ﴾
حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ

وَحَلَائِكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأَخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضْعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبِّبُكُمْ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِّنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَن تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٣﴾ * وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَنُكُمْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ۖ وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَاءَ ذَلِكَ أَن تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسْفِحِينَ ۖ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾﴾ (النساء / ۲۲-۲۴)

«با زنانی ازدواج نکنید که پدران شما با آنها ازدواج کرده‌اند. زیرا این کار عمل بسیار زشتی است. و (نزد خدا و مردم) مبعوض بوده و روش بسیار نادرستی است. مگر آنچه گذشته (و در زمان جاهلیت انجام گرفته) * خداوند بر شما حرام نموده است ازدواج با مادران‌تان، دختران‌تان، خواهران‌تان، عمه‌ها و خاله‌هایتان، برادرزاده‌ها و خواهرزاده‌هایتان و مادرانی که به شما شیر داده‌اند. خواهران شیریتان، مادران همسران‌تان، دختران همسران‌تان که از مردان دیگری هستند و تحت سرپرستی و کفالت شما قرار دارند و با مادران‌شان قبلاً هم بستر شده‌اید، اما اگر با مادران‌انها هم بستر نشده‌اید، گناهی (در ازدواج با

چنین دختران) بر شما نیست. همسران پسران صلیبی خود، و این که دو خواهر را با هم جمع کنید، مگر آنچه گذشته است (که با طلاق یکی از آنها قلم عفو بر گذشته آنان کشیده می شود) بی گمان خداوند بسیار آمرزنده و مهربان است * و زنان شوهردار (بر شما حرام شده) مگر زنانی که در (جنگ با کفار) اسیر کرده اید (زیرا نکاح آنها باطل می شود و پس از سپری شدن عده) ازدواج با آنها جایز است. این موارد را خداوند بر شما واجب گردانیده (پس آنچه را که او بر شما حرام نموده حرام بدانید و آن را مراعات کنید) برای شما ازدواج با زنانی دیگر - به جز آنهایی که گفته شد - حلال گشته است و می توانید با اموال خود (از راه شرعی) زنانی را جویا شوید و با ایشان ازدواج کنید. پاکدامن باشید و از زناکاری پرهیز کنید. پس اگر با زنی ازدواج کردید و با او هم بستر شدید، باید مهریه او را (بدون کم و کاست سر موعد مقرر) بپردازید. و این واجبی (از واجبات الهی) است. و بعد از تعیین مهریه در مورد آنچه خود بر آن توافق می کنید گناهی بر شما نیست. (مثلاً اگر زن با رضایت و رغبت خود مقداری از مهریه را ببخشد مانعی ندارد. یا اگر شوهر چیزی را بر آن بیافزاید بلامانع است) بی گمان خداوند آگاه و حکیم است».

جماعتی از محدثین از ابوهریره روایت کرده اند که رسول خدا صلی الله علیه وسلم «از ازدواج با عمه و خاله نهی فرموده است». و حکمت تحریم ازدواج با زنانی که در آیه و احادیث ذکر شده اند، این است که ازدواج باعث قطع

روابط خویشاوندی نشود و آتش کینه و عداوت را در میان آنها روشن ننماید. اکنون در مورد زنانی که ازدواج با آنها حرام است با تفصیل بیشتری سخن می گوئیم :

۱- محرمات سببی

زنانی که به خاطر خویشاوندی و نسبت ازدواج با آنها حرام است چهار دسته اند:

- الف- اصول انسان هر چند بالاتر بروند، مانند: مادر، مادر بزرگ (مادرِ مادر و مادرِ پدر).
- ب- فروع انسان هر چه پایین تر بروند. مانند: دختر و دختر دختر و دختر پسر و ...
- ج- فروع پدر و مادر یا یکی از آنها، هر چند دورتر باشند، مانند: خواهران پدر و مادری، خواهر پدری، خواهر مادری و دختران آنها و دختران برادرزاده و خواهرزاده هر چند دورتر شده باشند.
- د- گروه اول از فروع پدر و مادر بزرگان : مانند عمه ها و خاله ها. فرق نمی کنند که مستقیماً عمه و خاله شخص مورد نظر باشند، یا عمه و خاله پدر یا مادر یا پدر بزرگ و یا مادر بزرگ او باشند. اما با گروه و طبقه دوم مانند: دختر عمو و دختر عمه و دختر خاله و دختر دایی ازدواج جایز است.

۲- محرمات به دلیل داهادی

آنهایی هم که به خاطر مصاهرت ازدواج با آنها حرام است چهار دسته اند:

الف- زن اصول هر چند دورتر باشند فرق نمی کند خویشاوندی پدری یا خویشاوند مادری باشند، مانند: همسر پدر و پدر بزرگ (پدرِ پدر و پدرِ مادر). اما ازدواج با دختر همسر پدر و یا مادر همسر پدر برای پسر او جایز است. و جایز است پدر با زنی ازدواج کند و دختران زن را هم با همسری پسر خود انتخاب کند.

ب- ازدواج با همسر فروع خود، هر چند دورتر باشند. فرق نمی کند از طریق پسر باشد یا از طریق دختر، یا آن فرع با او هم بستر شده یا نشده باشد و یا بعد از مرگ او را ترک کرده یا او را طلاق داده باشد، حرام است. مانند: همسر پسر، یا همسر پسر پسر، یا همسر پسر دختر هر چند دورتر گردیده باشند و در مذهب امام ابوحنیفه ازدواج با دختر زنی که مرد با او مرتکب زنا شده باشد، یا دختر زنی که با او براساس نکاحی ناقص و فاسد ازدواج کرده باشد. جایز نیست.

ج- ازدواج با اصول همسر هر چند دورتر باشند حرام است، هر چند مرد با آن همسر خود هم بستر شده یا نشده باشد. مانند: مادر و مادر بزرگ زن، فرق نمی کند مادر بزرگ او مادر پدر باشد و یا مادر مادرش. زیرا براساس اصول شرعی: «عقد دختر باعث تحریم عقد مادر و مادر بزرگ های آنها گردیده و هم بستر شدن با زن سبب تحریم ازدواج با دختران او می شود». آن موارد حرام شده اند.

د- ازدواج با فرع همسر هرچند دورتر شده باشند، حرام است. منظور از فروع همسر دختران اوست. به شرطی مرد با زن خود هم‌بستر شده باشد. اما اگر تنها او را عقد کرده و قبل از هم‌بستری او را طلاق داده یا زن فوت کرده باشد ازدواج با دختر یا دیگر فروع او حرام نیست.

۳- محرمات به دلیل رضاع

و همه آن زنانی که به خاطر نسبی و خویشاوندی ازدواج با آنها حرام است به سبب رضاع هم حرام می‌شوند. زیرا خداوند متعال می‌فرماید:

﴿وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضْعَةِ﴾ (نساء / ۲۳) «و (ازدواج با) مادرانی که به شما

شیر داده و خواهران شیری‌تان (حرام است)».

هم‌چنین رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرموده‌اند: «همه آنچه به دلیل نسبی حرام است به دلیل رضاع هم حرام می‌شود».

در رابطه با موضوع رضاع و شیرخوارگی باید گفت که: شوهر خانمی که به کودکی شیر داده و همه اقارب و خویشاوندانش و اقوام کودک درمی‌آیند، نه دیگران. زیرا در این رابطه مرد به عنوان همسر زن بیشتر مورد نظر است هرچند شیر متعلق به زن می‌باشد.

علت تحریم ازدواج با مادر و خواهر شیری و ... این است که شیر کم یا زیاد باشد سبب رشد جسمی کودک می‌گردد و از نظر فقهای مذهب امام شافعی حداقل بایستی پنج بار طبق عرف و عادت به آن کودک شیر داده باشد و لازم نیست حتماً هربار سیر خورده باشد. اما

اکثریت علما این شروط را لازم نمی‌شمارند و به این آیه استدلال می‌نمایند که:

﴿وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ﴾ (نساء / ۲۳)

«مادرانی که به شما شیر داده‌اند».

مطلق بیان شدن رضاع بیانگر این است که کم و زیاد آن با هم تفاوتی ندارد. اما علمای مذهب امام شافعی به این روایت از حضرت عایشه استدلال می‌نمایند که فرموده است: «قرآن در آغاز برای رضاع ده بار شیر خوردن را فرموده و سپس آن را به پنج بار قطعی تقلیل داد و پس از وفات رسول خدا صلی الله علیه وسلم برخی از مردم هم‌چنان فکر می‌کردند که آن ده بار هم‌چنان شرط است و نمی‌دانستند که نسخ شده است».

محرمات موقت؛

۱- مطلقه ثلاثه

ازدواج مجدد با زنی که به صورت طلاق ثلاثه یا «بینونه کبری» طلاق داده شده باشد، حرام است، زیرا خداوند متعال می‌فرماید:

﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِحَسَنٍ﴾

(بقره / ۲۲۹)

«طلاق [رجعی] دو بار است پس [از آن باید زن را] به شایستگی نگاه داشتن یا به نیکی رها کردن»

﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾ (بقره / ۲۳۰)

«پس اگر [شوهر] او را [برای سومین بار] طلاق داد، پس از آن برای او (شوهر) حلال نمی‌شود، تا آنکه با همسری جز او ازدواج کند»

«طلاق دوبار است، (آن طلاق که حق مراجعت در آن محفوظ است. بعد از دو مرتبه طلاق یکی از دو کار را باید انجام داد). ادامه زندگی مشترک (با زن) به گونه‌ای شایسته (و عادلانه) یا طلاق دادن (او) به صورتی مطلوب (و به دور از ستم و حق‌کشی)».

و سپس می‌فرماید:

«پس اگر بعد از دوبار طلاق و مراجعت، بار دیگر او را طلاق داد، از آن به بعد زن بر او حلال نیست، مگر آن که با شوهر دیگری ازدواج کند (و به طور طبیعی آن مرد نیز او را طلاق دهد)».

و ازدواج آن زن با شوهر دوم بایستی طلاق طبیعی و دائمی باشد و به هیچ‌وجه زمان مشخصی و نیتی خاص برای آن در نظر گرفته نشده باشد. زیرا نکاحی که به قصد «تحلیل» انجام بگیرد، نوعی فریب و حيله خلاف شرع است. و مالکيه و حنابله و بسیاری از فقهای دیگر از مذاهب آن را باطل می‌دانند. زیرا رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرموده است:

«خداوند زنی را که موهای خود را پیوند می‌دهد و زنان خالکوب و زنانی که خالکوبی می‌نمایند و تحلیل‌کننده و کسی که برای او تحلیل می‌شود را مورد نفرین قرار داده است». (اخرجه نسایی و ترمذی).

از نظر فقهای مذهب امام ابوحنیفه نکاح «تحلیل» کراهت تحریمی دارد و از دیدگاه شافعیه اگر در عقد نکاح مدت

معینی در نظر گرفته شود - به خاطر مشابهت با نکاح موقت - حرام است. اما اگر مدت در عقد مشخص نشده باشد، در ظاهر عقد صحیح است، اما اگر نیت خبیثی داشته باشند خداوند خود از آن آگاه است. یعنی به هر صورت حرام می‌باشد.

۲- زن بلا تکلیف

زنانی که هنوز در عقد نکاح مرد دیگری قرار دارند، یا هنوز پس از طلاق عدّه آنان سپری نشده که شامل: زنان شوهردار، زنانی که هنوز عدّه نکاح قبلی آنها سپری نشده، زنانی که از طریق زنا حامله‌اند - در رأی امام ابوحنیفه - یا زنی که با او زنا شده - از نظر امام مالک - ازدواج با همه آنها حرام است.

۳- آنانی که از هیچ آئین آسمانی پیروی نمی‌کنند

مانند زنان بت‌پرست، آتش‌پرست، ملحد، مارکسیست، بهایی، بودایی و ...

اما ازدواج زن مسلمان با مرد کافر به اتفاق و اجماع علما حرام و باطل است. زیرا خداوند متعال می‌فرماید:

﴿ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ ﴾ (الممتحنه / ۱۰) «هرگاه متوجه شدید که آن زنان اهل ایمانند، آنها را به نزد کافران بازنگردانید، این زنان برای آن مردان و آن مردان برای این زنان حلال نیستند».

این گونه ازدواج‌ها از همان آغاز محکوم به شکست است، زیرا با توجه به عدم توافق دینی و اخلاقی و خواسته‌ها و اهداف از انسجام لازم برخوردار نخواهند بود.

اما ازدواج با زنان اهل کتاب (مسیحی و یهودی) یعنی زنانی که به یکی از ادیان آسمانی باور دارند، به دلیل این آیه جایز است:

﴿الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الْطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ وَالْحَصْنَتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْحَصْنَتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ (المائدة: ۵)

«امروزه (با نزول این آیه) همه چیزهای پاکیزه (و طبع سالم پسند) برایتان حلال گردید، و (ذبائح و) خوراک اهل کتاب (به جز آنچه با آیات دیگر تحریم شده) برای (شما حلال گردیده) و خوراک شما نیز برای آنها حلال است. و (ازدواج با) زنان پاکدامن و مؤمن و زنان پاکدامن اهل کتاب پیش از شما، حلال است».

اما ازدواج با زنان اهل کتاب کراحت دارد و به خاطر محافظت از مصالح مسلمانان از ازدواج با نظامیان و سیاستمداران نظام اسلامی با زنان (یهودی و مسیحی) بایستی جلوگیری بشود. تا زمینه برای نفوذ و کسب اطلاعات از طرف دشمنان فراهم نشود.

برخی از جوانان به خاطر گرانی هزینه ازدواج در ممالک اسلامی یا شرایط تحصیل و زندگی در ممالک بیگانه، یا دستیابی به اقامت، یا زیبایی با طمع در مال و ثروت و گاهی به خاطر مسلمان نمودن و هدایت آنها و یا فرهنگ و دانش برخی از زنان غربی، با آنها ازدواج می‌نمایند. که گاهی متأسفانه عواقب بسیار زیان‌باری را برای آنها در پی دارد.

هرگاه خانمی اهل کتاب یا ... مسلمان شود و شوهرش حاضر به ترک دین خود نشود، نکاح آنها به اتفاق علما باطل می‌گردد.

۴- خواهر همسر و محارم او

با خواهر همسر و محارم او مانند عمه و خاله‌اش نمی‌توان ازدواج نمود. زیرا ازدواج با محارم همسر باعث قطع صله رحم و کینه و عداوت می‌شود و قطع صلح رحم حرام است و هر کاری هم که باعث آن بشود، نیز حرام به شمار می‌آید.

هم‌چنین همه علما بر حرام بودن ازدواج مرد با محارم همسر مطلقه‌اش که عدّه او سری نشده اتفاق نظر دارند. اما تنها مالکیه و شافعیه ازدواج مرد با خواهر همسر مطلقه‌ای را پیش از سپری شدن زمان عدّه او در رابطه با طلاق «بینونه کبری یا صغری» جایز می‌شمارند.

۵- همسر پنجم

کسی که دارای چهار همسر است. ازدواج با زن پنجم جایز نیست. هرچند که این اقدام در مدت زمان عدّه یکی از آنها بوده که طلاق داده شده باشد. بلکه باید صبر نماید تا عدّه‌اش تمام شود و پس از آن همسر دیگری را اختیار نماید.

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله
وصحبه أجمعین.
وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.